

Daniel TOBĚ

Daniel TOBĂ

MICROECONOMIE

**Editura UNIVERSITARIA
Craiova, 2024**

Referenți științifici:

Prof.univ.dr. Ramona PÎRVU

Prof.univ.dr. Diana Mihaela ȚÎRCĂ

Copyright © 2024 Editura Universitaria

Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

TOBĂ, DANIEL

Microeconomie / Daniel Tobă. - Craiova : Universitaria, 2024

Conține bibliografie

ISBN 978-606-14-2079-7

330

© 2024 by Editura Universitaria

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețelele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

CAPITOLUL 1

INTRODUCERE ÎN STUDIUL ECONOMIEI

- 1.1. Geneza și evoluția științei economice. Istoria gândirii economice**
- 1.2. Obiectul, nivelurile de studiu și metoda economiei politice**
- 1.3. Legile economice. Fenomenele și procesele economice**
- 1.4. Trebuințele umane și resursele economice. Bunurile economice**
- 1.5. Activitatea economică și sistemele economice**

1.1. Geneza și evoluția științei economice. Istoria gândirii economice

Societatea umană este studiată de mai multe științe: istoria, sociologia, dreptul, economia/economia politică¹, psihologia, politologia etc. Fiecare dintre acestea cercetează fenomenele sociale dintr-o anumită perspectivă epistemologică și metodologică.

Formarea *științei economice (economiei politice)* a reprezentat un proces complex și îndelungat, care a avut la bază atât dezvoltarea economică și creșterea complexității proceselor și fenomenelor economice, dar și aprofundarea cunoașterii realității economice, perfecționarea metodelor și mijloacelor de investigare a mediului economic într-o continuă evoluție. Până să ajungă o ramură distinctă a științei, economia politică a parcurs un proces lung și anevoios, ale cărui începuturi se află încă din perioada antichității, când au fost exprimate primele gândiri (idei) economice. Consacrarea economiei politice ca știință economică avea să se producă însă mult mai târziu, începând cu secolul al XVIII-lea, odată cu scrierile fundamentale ale clasicilor englezi și francezi.

¹ Între denumirile „*political economy*” și „*economics*” există mai mult o diferență de cronologie decât de semnificație. Termenul de „*économie politique*” apare pentru prima dată în anul 1615, în lucrarea de referință a mercantilistului francez A. de Montchrestien, dar clasicizarea și difuzarea lui în spațiul anglo-saxon încep abia un secol și jumătate mai târziu, definitivându-se odată cu operele fundamentale ale lui D. Ricardo, J. B. Say și J. S. Mill. Termenul de „*economics*” este introdus mai târziu, de economiștii neoclasici, care au pus bazele economiei matematice moderne, și care devine dominant în spațiul anglo-saxon. În spațiul francofon însă, denumirea de „*économie politique*” și-a păstrat o anumită circulație până în zilele noastre. Astfel, în mod cu totul aleatoriu, înțelesul termenului „*economics*” a fost redat prin: „*économie*”, „*économie politique*” sau „*știință economică*”.

În cadrul istoriei gândirii economice se disting astfel câteva **etape (faze)** importante, care au marcat evoluția științei economice de-a lungul secolelor, după cum urmează:

- a) faza preștiințifică (antichitate - secolul al XVIII-lea);
- b) faza constituirii științei economice (1700 - 1870);
- c) faza gândirii marginaliste (1870 - 1930);
- d) faza contemporană (1930 - prezent).

a) Faza preștiințifică începe din antichitate și este marcată de gândirea economică a scriitorilor filosofi greci **Xenofon**, **Platon** și **Aristotel**², care, în studiile lor cu predilecție sociale și politice, au abordat și probleme ale vieții economice, emițând idei și teorii ce aveau ulterior să fie preluate și îmbogățite.

În Evul Mediu, gândirea economică și nu numai a fost puternic umbră de către dogmele epocii religioase, astfel ca nu se poate vorbi de o consistență a ideilor economice din acea perioadă. Singurul gânditor remarcat totuși pentru scrierile sale, cu oarecare caracter economic, a fost **Toma d'Aquino** (1225-1274). În lucrarea „*Summa Theologica*”, el tratează anumite probleme economice prin prisma moralei, încercând să definească noțiunile de preț, salariu sau profit prin raportarea la justiția socială.

În Europa de Vest, spre sfârșitul evului mediu (sec. al XVI-lea), comerțul cunoaște o dezvoltare însemnată, dând naștere primei doctrine economice numită **mercantilism** (care derivă de la cuvintele italienești „mercato” - piață și „mercante” - negustor). Aceasta, fixând comerțul în centrul activității economice, arată că „banii adevărați” (de aur și de argint) constituie forma ideală a bogăției sociale, iar balanța comercială activă contribuie la creșterea acestei bogății. Cel mai de seamă reprezentant al mercantilismului a fost **Antoine de Montchrestien** (1576-1621), un adept al mercantilismului matur, care promovează treptat și o doctrină productivă, așa cum se arată în lucrarea sa cea mai importantă, intitulată „*Traité de l'économie politique*” (1615).

La granița dintre mercantilism și faza a doua a gândirii economice se află opera lui **William Petty** (1623-1687), reprezentată de lucrarea sa de referință „*Political Arithmetic*” (1676), în care se mută centrul de cercetare economică din

² **Xenofon** (430-355 î.e.n.) s-a remarcat în privința ideilor economice în special prin lucrarea *Oeconomikos*, în care schițează regulile unei bune gestiuni bănești la nivelul cetății. De asemenea el considera ca agricultura este baza prosperității economice (anticipând ideile de mai târziu ale fiziocraților).

Platon (427-347 î.e.n.), în cele două lucrări ale sale *Republica* și *Politica*, tratează proprietatea, diviziunea socială a muncii, economia naturală și economia de schimb. În filosofia lui Platon, statul apare ca o construcție ideală și responsabil pentru realizarea ideii de „bine” în societate.

Aristotel (384-322 î.e.n.), în vasta sa operă, se distinge și prin lucrările cu pronunțat caracter economic *Politica* și *Etica Nicomahică*, în care face distincția între economia domestică (naturală) - limitată la nevoile de consum și economia de schimb (chrematistica) - văzută ca o artă a dobândirii de bani sau avere.

sfera circulației, a comerțului exterior, în sfera producției de metale prețioase. El afirmă și demonstrează, pentru prima dată în istoria gândirii economice, că munca productivă (deși limitată la extragerea și prelucrarea de metale prețioase) este izvorul și substanța valorii mărfurilor în general. W. Petty este *inițiatorul teoriei factorilor de producție*, distingând pentru prima oară cei doi factori originari ai producției - *munca și natura*. Concepția sa asupra izvoarelor de creștere a bogăției naționale este sintetizată în celebra frază: ”pământul este mama bogăției, însă munca este tatăl ei”. Deși nu s-a putut desprinde complet de mercantiliști, el a avut o contribuție importantă la actul de naștere al Economiei politice ca știință economică.

b) Faza apariției și constituirii științei economice (1700-1870) a fost inaugurată de *doctrina fiziocrată* (franceză) și continuată de *școala clasică* (engleză și franceză).

Doctrina fiziocrată a mutat analiza bogăției din sfera circulației în sfera producției, din agricultură, prin aceasta susținându-se că nu aurul sau argintul obținut prin comerț sau chiar producție (vezi W. Petty) reprezintă cauza (izvorul) bogăției, ci producția de bunuri. Fiziocrații reduceau însă această producție la *agricultură*, deoarece, susțineau ei, era singura activitate capabilă să dea „produs net”, ca urmare a unei „ordini naturale”. Reprezentantul de seamă al fiziocraților a fost **Francois Quesnay** (1694-1774), medic și economist francez, care, prin „*Tabloul economic*”, argumenta interdependențele dintre ramurile economice, de fapt o primă schiță a reproducției economice.

Concepția de bază a fiziocraților se caracterizează prin respectul față de proprietatea privată, libertatea schimbului de mărfuri și caracterul echivalent al acestora, precum și adoptarea unui impozit unic pe produsul net perceput de la proprietarii funciari. *Teoria produsului net* ocupă un loc central în doctrina fiziocrată, aceasta considerând că produsul net (surplusul de produse și de valoare) putea fi creat numai în sfera productivă, limitată însă la agricultură.

Spre sfârșitul perioadei manufacturiere și începutul dezvoltării industriale a apărut *școala clasică* a economiei politice, care a pus bazele curentului de gândire și politică economică denumit **liberalismul economic**. Școala clasică este în deplin acord cu școala fiziocrată în critica pe care o exercită față de mercantilism, dar este în dezacord cu teoria potrivit căreia singura activitate creatoare de bogăție ar fi agricultura și socotește că izvorul de bogăție și valoare îl constituie munca.

Unul dintre cei mai mari fondatori ai teoriei economice clasice (economiei politice) este **Adam Smith** (1723-1790), profesor la Universitatea din Edinburgh și Glasgow, care prin lucrarea sa „*Avuția națiunilor - cercetare asupra naturii și cauzelor ei*”, considerată o adevărată „biblie a liberalismului”, a contribuit hotărâtor la desăvârșirea economiei politice ca știință economică. Apărută în anul 1776, „*Avuția națiunilor*” abordează principalele probleme economice ale timpului și anume: bogăția socială și căile de sporire a ei; diviziunea socială a muncii, schimbul de mărfuri; banii și circulația monetară; valoarea mărfurilor; repartitia veniturilor în societate; acumularea capitalului; comerțul internațional ș.a.

A. Smith rămâne cunoscut în istoriografia gândirii economice prin lansarea celebrei sintagme „*mâna invizibilă*”, respectiv *piața* fiind cea care asigură distribuirea rațională a resurselor și reglarea spontană a mecanismului economic. Din punct de vedere metodologic, în cercetarea sa, Smith a pornit de la ideea „*omului economic*” (*homo economicus*), care este mânat în acțiunile sale de interesul personal și își urmărește scopurile proprii în lupta de concurență. El nu vedea niciun fel de contradicție între interesele personale și cele colective, apreciind că pe piață se armonizează interesele individuale cu cele sociale.

De asemenea, A. Smith are meritul de a fi elaborat o primă concepție mai încheată despre *valoarea bunurilor*. Noțiunii de valoare, el i-a găsit o dublă semnificație: aceea de valoare de întrebuințare (utilitate) și valoare de schimb (putere de cumpărare). În acest sens, el a sesizat așa-numitul „paradox al valorii”, pe care nu l-a explicat însă, referitor la valoarea mult mai mică de piață pe care o au unele bunuri, deși sunt mult mai folositoare în raport cu altele, care au prețuri foarte mari, dar utilitatea lor este scăzută.

Un alt reprezentant de seamă al școlii clasice burgheze a fost economistul englez **David Ricardo** (1772-1823), care prin lucrarea „*Despre principiile economiei politice și impunerii*”, apărută în 1817, și altele, a dezvoltat ideile fiziocraților și predecesorului său A. Smith, aducând un plus de claritate și profunzime în tot ceea ce se gândise până atunci. Principalele componente ale gândirii sale economice sunt considerate a fi: teoria valorii-muncă; teoria rentei diferențiale; ideile inovatoare referitoare la profit și salariu și repartitia acestora; teoria avantajului comparativ în comerțul internațional. Teoria valorii-muncă reprezintă contribuția sa cea mai însemnată la dezvoltarea economiei politice clasice. Pe baza acestei teorii D. Ricardo a analizat mult mai profund formarea și repartitia veniturilor în societate.

Referitor la *salariu* spre exemplu, Ricardo a considerat că acesta este o parte din *valoarea nou creată* de lucrători, care reprezintă de fapt prețul muncii. El are meritul de a fi conceput salariul ca o mărime relativă raportată la profit, apreciind că valoarea nou creată de lucrători se împarte în două: salariile muncitorilor și profiturile întreprinzătorilor. De aici, el a fundamentat *teza antagonismului dintre salariu și profit*, ca bază economică a antagonismului social dintre proletariat și burghezie. În această concepție, *profitul* este un surplus din valoarea nou creată de lucrători, peste salariul lor, și pe care întreprinzătorii capitaliști și-l însușesc în calitate de posesori ai capitalului. Astfel, Ricardo a sesizat că există un raport direct proporțional între creșterea productivității muncii și mărimea profitului și un raport invers proporțional între creșterea productivității muncii și mărimea salariului.

Ultimul mare clasic englez, **John Stuart Mill** (1806-1873), a scris lucrarea „*Principiile economiei politice*” (1848), care a reprezentat manualul de referință în universitățile engleze și americane timp de o jumătate de secol, până la apariția manualului lui Alfred Marshall. J. S. Mill a rămas în istoria gândirii economice prin analiza mecanismelor schimbului, pornind inițial de la problematica valorii și prețurilor. El a încercat o reconciliere între *teoria obiectivă* și *cea subiectivă* privind

valoarea mărfurilor, studiind în modul cel mai profund *mișcarea cererii și ofertei* și încercând să dea o formulă cât mai riguroasă legilor acestora.

Școala clasică franceză îl are și ea în prim plan pe **Jean Baptiste Say** (1767-1832), care, prin lucrările sale, a propagat și popularizat ideile lui A. Smith pe continentul european, dar a avut și contribuții originale importante la dezvoltarea economiei politice ca știință. Cele mai importante cărți ale sale sunt „*Tratat de economie politică*” (1803) și „*Curs complet de economie politică*” (1829), în paginile cărora a introdus pentru prima dată conceptul de „întreprinzător”, considerat principalul „agent al producției”, a elaborat teoria factorilor de producție și a pus bazele teoriei utilității, făcând un prim pas spre marginalism. O contribuție importantă și originală a adus economistul francez în tratarea *capitalului ca factor de producție*. El a apreciat, pentru prima dată în istoria gândirii economice, capitalul productiv ca fiind o *valoare* a tuturor bunurilor acumulate, puse în slujba producției și care se transmite asupra mărfurilor fabricate. J. B. Say a rămas însă foarte cunoscut prin „*legea debușeelor*” sau „*legea piețelor*”, prin care a încercat să demonstreze „imposibilitatea teoretică a crizelor de supraproducție”, întrucât toate mărfurile produse își găsesc automat cererea necesară.

În sinteză, acest curent al liberalismului economic, promovat de clasici, se bazează pe sistemul libertății economice, care, într-un anumit cadru instituțional, oferă pieței posibilitatea de a armoniza cel mai bine interesele individuale. De aici derivă și celebra sintagmă, formulată încă de fiziocrați, „*laissez faire, laissez passer, le monde va de lui même*”, în traducere contextuală însemnând „*lăsați lucrurile să-și urmeze cursul lor firesc*”. Liberalismul nu exclude însă responsabilitatea, deoarece omul este liber în actele și alegerile sale, dar este responsabil pentru consecințele acestor fapte.

Fondatorii științei economice clasice au constituit punctul de plecare pentru două direcții opuse privind teoriile economice. Această dublă filiație de idei avea să se concretizeze în *gândirea marxistă* și *școala marginalistă* (școala neoclasică), cu principalele sale orientări.

c) În cadrul celei de-a treia faze (1870-1930), reprezentate de gândirea economică neoclasică (marginalismul), știința economică s-a format și dezvoltat în cadrul a trei școli de gândire, care se disting prin domeniul de aplicare a metodei respective:

- **școala de la Viena** sau școala utilității finale, al cărei întemeietor este considerat **Carl Menger** (1840-1921), a fundamentat pe larg teoria subiectivist - marginalistă a valorii, bazată pe utilitatea bunurilor, teorie opusă teoriei clasice a valorii - muncă. De asemenea, C. Menger a dezvoltat ideea lui J. B. Say, potrivit căreia veniturile care se formează în societate (salariul, renta, profitul, dobânda) reprezintă prețul serviciilor aduse de factorii de producție (munca, pământul, capitalul);

- **școala de la Laussane (Elveția)**, reprezentată prin francezul **Leon Walras** (1834-1910) și italianul **Vilfredo Pareto** (1848-1923), are ca principală contribuție

teoria echilibrului general (static și dinamic), regândirea teoriei consumului și a cererii (pe baze ordinale), precum și teoria optimului social paretian.

- **școala de la Cambridge (Anglia)**, avându-l drept reprezentant pe **Alfred Marshall** (1842-1924), care prin lucrarea sa „*Principii de economie*”, a încercat o sinteză a factorilor subiectivi (utilitatea) și obiectivi (costurile) în explicarea prețurilor. El a căutat să concilieze teoria utilității, ca expresie a cererii, cu teoria cheltuielilor de producție, ca expresie a ofertei. În concepția sa valoarea este o ficțiune, o creație pur teoretică și doar prețul este o categorie economică reală.

Aceste trei școli se constituie în creatorii **doctrinei marginaliste**, doctrină care s-a impus prin analiza care o face mecanismului de funcționare a pieței. Dar, întregul orizont al activității economice este analizat prin prisma agentului economic (la nivel microeconomic). Marginaliștii sunt considerați apologeți ai economiei de piață libere care a dominat gândirea economică din ultima treime a secolului al XIX-lea. Ei au asigurat continuitatea economiei politice clasice și s-au situat pe poziții antagoniste față de noile idei ale gândirii socialiste, promovate de **Karl Marx** (1818-1883)³ și **Friedrich Engels** (1820-1895).

Ruptura marginalismului cu economia politică clasică s-a produs în următoarele direcții: a) dacă la clasici capitalul este o valoare care se autovalorifică, pentru neoclasici capitalul este un simplu factor de producție, un ansamblu de instrumente materiale; b) dacă la clasici munca este izvorul valorii, la neoclasici se minimizează teoria valorii-muncă și se adoptă teoriile subiectiviste (marginaliste) despre valoare și preț; c) în timp ce clasicii acordă cea mai mare atenție viziunii de ansamblu și pe termen lung asupra economiei, la neoclasici predomină viziunea pe termen scurt; d) în sfârșit, dacă la clasici analiza este preponderent macroeconomică, la neoclasici în centrul preocupărilor se află agenții economici, izolați și ideali, care iau decizii raționale și au opțiuni nelimitate.

d) Cea de-a patra fază a evoluției științei economice este specifică **epocii contemporane**, care a început în anul 1930. Știința economică contemporană nu respinge nimic din contribuțiile marilor economiști, dezvoltând și completând cu elemente noi analiza economică.

Caracteristic a acestei faze este trecerea de la analiza microeconomică la cea macroeconomică, precum și analiza concurenței imperfecte, caracteristici ale perioadei de după anul 1930, determinate, în mare măsură, de criza economică mondială din anii 1929 - 1933, care a scos la iveală limitele reprezentărilor microeconomice ale marginalismului.

³ Marxismul a apărut ca răspuns pe plan ideologic la condițiile și cerințele istorice, determinate de afirmarea tot mai puternică a *poziției proletariatului* și intereselor sale la mijlocul sec. al XIX-lea, când acesta a început să se manifeste ca o forță social-politică de sine stătătoare, opusă burgheziei. Modificând total paradigma clasică a gândirii economice (bogația ca obiect de studiu), marxismul a creat *suportul teoretic „economic” al luptei clasei muncitoare împotriva clasei burgheziei* și al creării unei noi societăți - cea socialistă, opusă capitalismului. Înțelegerea economiei politice, ca știință a raționalității umane, a fost denaturată, ea fiind transformată într-un instrument al luptei politice și ideologice.

În faza contemporană de evoluție a științei economice, un loc de seamă îl ocupă curentele de gândire *keynesist* și *neokeynesist*.

Keynesismul este un important curent de gândire economică care poartă numele fondatorului său, economistul și lordul englez **John Maynard Keynes**⁴. În cadrul acestui curent, analiza se face la *nivel macroeconomic* pe baza unor categorii economice globale precum: venit, economii, investiții, cerere globală, ofertă globală și, folosind o serie de ecuații de echilibru precum: venitul este egal cu consumul plus investițiile; economiile sunt egale cu venitul minus consumul; investițiile sunt egale cu economiile.

Realizarea echilibrului economic este explicată pe baza principiului *multiplatorului* (influența investițiilor asupra venitului) și al *acceleratorului* (influența consumului asupra investițiilor viitoare). Rezolvarea dezechilibrelor, potrivit acestui curent de gândire (consacrat sub denumirea de „dirijism”), necesită inclusiv *intervenția statului*, dar prin pârghii economice și instrumente economice (politică fiscală, monetară, bugetară etc.) pentru a influența atât consumul gospodăriilor cât și investițiile întreprinderilor. În perioada de după cel de-al doilea război mondial teoria economică a evoluat ținând seama de condițiile economiilor occidentale.

Neokeynesismul este un curent de gândire economică specific perioadei de după cel de-al doilea război mondial. Unii din reprezentanții acestui curent sunt continuatorii direcți ai concepției lui Keynes, alții au contribuit la regândirea unor postulate formulate de Keynes (ex. **Roy Harrod** - Anglia; **J. K. Galbraith** - SUA; **Gunar Myrdal** - Suedia; **L. Stoleru** - Franța etc.). Spre deosebire de Keynes, care susținea intervenția statului în economie, ca factor de echilibru prin reglementarea creditului și a dobânzii, precum și controlul acestuia asupra întreprinderilor particulare, neokeynesiștii acordă o mare atenție investițiilor de stat, împrumuturilor de stat, utilizării politicii impozitelor și controlul asupra salariilor, prețurilor și a pieței de stat. În această optică, bugetul de stat ar reprezenta un "stabilizator organic" al economiei.

O formă de adaptare a keynesismului la condițiile perioadei contemporane o reprezintă teoria despre *economia mixtă*, denumită de către autorul ei - **Paul Samuelson** (1915-2009) - ca fiind „*sinteza neoclasică*”.

Economia mixtă implică pe lângă îmbinarea analizei microeconomice neoclase cu teoria macroeconomică keynesistă și împletirea pieței cu măsuri de intervenție statală. În cadrul acestei forme de echilibru sunt cuprinse, pe lângă cheltuielile de consum și investiții și cheltuielile publice, precum și influența progresului tehnic.

⁴ J. M. Keynes (1883-1946), ca profesor și publicist s-a ocupat mai întâi de problemele monetare, astfel că după o lucrare cu mare ecou, intitulată „*Consecințele economice ale păcii*” (1919), în anul 1930 el a publicat cartea „*Tratat despre monedă*”. Lucrarea în care a fost fundamentată, însă, concepția ce-i poartă numele este „*Teoria generală a folosirii mâinii de lucru, a dobânzii și a banilor*”, scrisă după criza din 1929-1933 și publicată în anul 1936.

În condițiile economiei postbelice un curent de gândire ce se bazează pe teoria clasică a liberalismului economic este **neoliberalismul**. Acesta se opune colectivismului, sub orice formă s-ar manifesta, proclamând credința în mecanismul prețurilor, concurență și proprietate privată. În gândirea neoliberală concurența liberă nu este un act spontan, ci trebuie să se sprijine pe o ordine legal realizată, lucru ce implică intervenția statului, care însă, trebuie să creeze doar cadrul juridic al manifestării concurenței, funcționării armonioase a prețurilor și limitarea rolului marilor monopoluri. Economisții care promovează acest curent („noii economiști”), adepți ai economiei ofertei, avându-l ca reprezentant pe **Milton Friedman (1912-2006)**, explică disfuncționalitățile din economiile occidentale, nu prin mecanismele economiei de piață și prin liberalismul economic, ci prin insuficiența pieței și libertății acesteia, prin intervenția excesivă a statului și prin manipularea permanentă a masei monetare și a bugetului.

Spre deosebire de curentul de gândire keynesist, care pune accentul pe cerere, neoliberalismul mută accentul pe *ofertă*, solicitând *reducerea substanțială a intervenției statului în economie*. Ei accentuează spontaneitatea și puterea indivizilor raționali care își bazează deciziile pe baza calculelor privind raportul costuri/avantaje, urmărind maximizarea satisfacțiilor pe baza informațiilor obținute. În același timp însă, prin tezele sale, „sinteza neoclasică” apropie principalele curente de gândire economică contemporană - *dirijismul* și *neoliberalismul*, în așa fel încât coordonatele de bază ale politicilor macroeconomice aplicate în statele occidentale avansate se aseamănă foarte mult și sunt preluate cu destulă ușurință de către partidele politice aflate la conducere, indiferent de orientarea doctrinară.

Viața economică, în evoluția ei, ridică în continuare probleme economice noi cum vor fi: stagnarea economică combinată cu inflația; noi forme de crize economice și, în special, apariția de fenomene economice globale. Este vorba de criza energetică și de materii prime, criza alimentară, creșterea explozivă a populației globului, problemele ecologice, perspectivele pe care le ridică noile tehnologii și, în special, problematica decalajelor economice între statele lumii.

La toate acestea, în ultimul deceniu al secolului XX, s-a mai adăugat încă o problemă majoră, necunoscută până la acea dată și deci neabordată de teoria economică, anume - *tranziția de la o economie centralizată, totalitară, la o economie de piață funcțională*. Toate aceste probleme noi nu își găsesc nici explicația și nici soluții în teoria keynesistă și teoriile postkeynesiste. De aceea, în prezent, teoria economică a primit noi deschideri de idei, corespunzătoare realităților actuale, iar, în lipsa lor, se apelează frecvent la redescoperirea clasicilor și neoclasicilor și interpretarea lor într-o formă modernă. Se așteaptă de la știința economică noi generalizări și cristalizări teoretice, precum și o mai strânsă legătură între noțiunile și conceptele elaborate de către numeroasele curente de gândire economică.

Evoluția ascendentă și contradictorie a relațiilor economice, creșterea complexității vieții economice, progresele substanțiale în cercetarea economică au

determinat multiplicarea și divizarea științei economice, respectiv formarea **sistemului științelor economice**⁵. Acesta reprezintă un ansamblu interdependent de discipline, relativ autonome, care au ca obiect studierea, generalizarea și previzionarea proceselor și fenomenelor dintr-o sferă dată a realității economice.

În prezent, oamenii dispun de un sistem de științe economice, din care fac parte **trei mari categorii**:

- 1) *științe economice fundamentale*, cum ar fi: economia politică (economia); istoria gândirii economice;
- 2) *științe economice teoretico-aplicative*, din care fac parte: știința finanțelor; managementul; marketingul; contabilitatea; economia mondială; statistica economică; previziunea economică etc;
- 3) *științe economice de graniță*, precum: geografia economică; istoria economică; matematica economică; econometria; informatica economică; economia mediului etc.

Prin obiectul lor de studiu, practic științele economice au scopul de a cunoaște cât mai profund viața economico-socială, îndeplinind în acest sens o *funcție cognitivă, pozitivă* (de înțelegere a fenomenelor și proceselor economice), dar și o importantă *funcție normativă* (indicând metodele, măsurile, instrumentele sau mijloacele prin care omul poate să influențeze mișcarea vieții economice în ansamblul său).

Altfel spus, sistemul științelor economice există se dezvoltă și poate fi înțeles numai în strânsă legătură cu practica economică. Teoriile, ideile și doctrinele economice însoțesc și ajută practica, permițând elaborarea unor politici economice eficiente și adecvate, iar, la rândul ei, practica economică oferă noi elemente de studiu, uneori imprevizibile, pentru teoria și gândirea economică.

În ansamblul științelor economice contemporane, *economia politică* ocupă un *loc central*, fiind știința celor mai generale legi ale întregii vieți economice, ea asigurând baza teoretică și metodologică pentru toate celelalte științe economice.

„Fără teorie ar trebuie să ne căutăm, pe dibuite, ca orbul, calea printre problemele economice, opinii conflictuale și propuneri politice opuse”⁶, spunea economistul american P. Heyne.

⁵ Inițial, *știința economică* s-a identificat cu *economia politică*, însă amplificarea și diversificarea continuă a activităților economice, pe baza specializării (diviziunii) muncii de cercetare științifică și a interdependențelor dintre diferite discipline, în secolul al XIX-lea și al XX-lea, au determinat formarea de noi științe economice, de regulă, prin aprofundarea unor capitole ale economiei politice clasice, care, în totalitatea lor, formează sistemul științelor economice. Vezi: *Tratat de economie contemporană*, vol.1, Editura Politică, București, 1986, pg.78-168.

⁶ Paul Heyne, *Modul economic de gândire. Mersul economiei de piață libere*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1991, pg.12.

1.2. Obiectul, nivelurile de studiu și metoda economiei politice

Termenul de „**Economie politică**” apare pentru prima dată în istoria gândirii economice, în perioada mercantilistă, fiind utilizat de către Antoine de Monchrestien, în anul 1615, în celebra lucrare „*Traité de l'économie politique*”. Etimologic, denumirea acestei științe provine de la cuvintele grecești „oikos” - casă, gospodărie, „nomos” - lege și „polis” - oraș, cetate, stat, într-o traducere contextuală aceasta însemnând „*legile (regulile) administrării (gospodăririi) cetății (orașului, societății)*”.

Pentru înțelegerea și definirea economiei politice ca știință, prezintă o importanță deosebită precizarea obiectului de studiu și a finalității pe care o urmărește aceasta.

Obiectul de studiu al economiei politice (economiei), la nivel conceptual general, este tocmai **activitatea economică**. Aceasta reprezintă un ansamblu de acțiuni umane, privitoare la producție, repartiție, schimb și consum de bunuri și servicii, prin care se urmărește satisfacerea, cu resurse relativ limitate, a trebuințelor tot mai complexe și nelimitate ale indivizilor și societății.

Activitatea economică se caracterizează pe acțiunea unor factori obiectivi și a altora subiectivi. Acțiunea economică bazată pe rațiune apare motivată, causal, prin interesul oamenilor. Analiza fenomenelor și proceselor economice scoate în evidență existența unor legi economice, care reprezintă raporturi cauzale, esențiale și funcționale, existente în desfășurarea activității economice.

Cu privire la evoluția definirii **obiectului de studiu** al economiei politice, în funcție de diferitele epoci ale gândirii economice, menționăm câteva **definiții** date de reprezentanții gândirii clasice și neoclaseice, respectiv reprezentanții gânditorilor marxiști.

a. Reprezentanții gândirii clasice defineau economia politică drept *știință a avuției sau bogăției materiale*. Ea este „știința care studiază legile acelor fenomene din societate, ce sunt generate de acțiunile combinate ale oamenilor, îndreptate spre producerea de bogăție, în măsura în care aceste fenomene nu sunt modificate de urmărirea altor obiective”⁷. Această viziune este preluată de la gânditorii antici greci, care făceau însă abstracție de bogăția nematerială (serviciile).

b. A doua grupă de concepții aparține acelor economiști, **reprezentanți ai gândirii neoclaseice**, care consideră obiectul de studiu ca fiind *schimbul marfar*, problemele formării prețurilor și funcționarea diferitelor tipuri de piață. În viziunea acestora, deoarece schimbul de mărfuri generează în mod necesar prețul, economia este înainte de toate, știința care se ocupă cu *studiul prețurilor*.

⁷ Vezi: J. S. Mill, *Filozofia științei economice*, Editura Humanitas, 1993, pg.56; A. Smith, *Avuția națiunilor - cercetare asupra valorii și cauzelor ei*, Ed. Academiei, București, 1962;